

Terminologie BSS skrze velké otázky bezpečnostních studií

30. 10. 2024

BSSb1101 Úvod do bezpečnostních a strategických studií

Jan KLEINER

jkleiner@mail.muni.cz

Outline

- Základní pojmy BSS v souvislostech.
 - Bezpečnost,
 - bezpečnostní soutěž,
 - válka apod.
- Základní oblasti BSS a příslušné pojmy.
 - Terorismus a kyberterorismus.

Povinná literatura

- Zeman, Petr. 2002. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Ústav strategických studií Univerzity obrany, 186 s.
- Hrozba, riziko, zájem, moc, typy strategie, intencionální, neintencionální hrozby apod.
- Objeví se až na zkoušce (ne na průběžných testech).
- **Doporučená:**
- Collins, Alan, ed. 2019. *Contemporary Security Studies*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press.

OBSAH

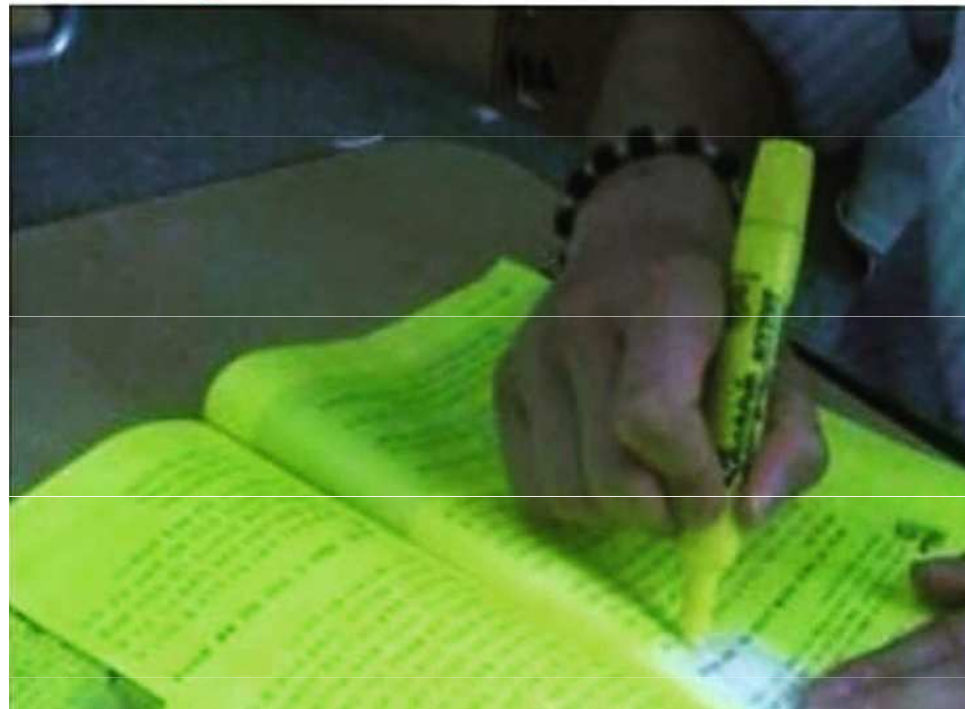
1. Česká bezpečnostní terminologie, její zdroje a její stav	7
2.1.	11
3.	14
4.	16
5.	18
6. Ekonomická bezpečnost.....	19
7. Environmentální (ekologická) bezpečnost	22
8.	24
9.	28
10.	30
11.	32
12. Bezpečnostní studia	34
13.	37
14.	39
15. Moc	43
16. Rovnováha moci	47
17.	50
18.	53
19.	60
20.	67
21.	71
22.	73
23.	76
24.	78
25.	82
26.	86
27.	88
28.	90
29.	94
30.	99
31.	100
32. Činitelé bezpečnostní politiky	103
33.	105
34. Akteri bezpečnostních hrozeb vojenského charakteru.....	107
35. Akteri bezpečnostních hrozeb nevojenského charakteru.....	109
Autoři.....	112

Viz budoucí přednáška o roli státu v bezpečnosti.

Professor: Focus only on what is important for the exam.

Me:

✚ @medical.school.memes

Otázka č. 1: Co je bezpečnost?

- Tradiční bezpečnostní studia – zejm. vojenské hrozby a územní celistvost.
- Novější přístupy (Human Security, HS; Critical Security Studies, CSS) koncept rozšiřují o bezpečnost jednotlivce a společnosti.
- Kodaňská škola – 5 sektorů bezpečnosti.

Bezpečnost I (Eichler, 2009)

- Těžko uchopitelný pojem.
- Maslowova pyramida potřeb (další slide).
- **Negativní vs. pozitivní** způsob definování.
 - Nepřítomnost (**neexistence hrozby**).
 - Pozitivní se vždy váže k **referenčnímu objektu** (individuum, stát, kultura, mezinárodní prostředí, organizace, živočišný druh apod.)
 - „Bezpečný je ten [referenční objekt], který má **zajištěný své přežití** a možnosti dalšího rozvoje. Je mimo dosah přímých a naléhavých hrozeb, nebo je před nimi spolehlivě chráněn“ (s. 12).

Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: Mentem.cz

Bezpečnost II (Eichler, 2009)

- Dle referenčního objektu pak příslušné definice:
 - Např. stát – 3 hlavní cíle:
 - 1) Eliminace hrozeb (vojenských/nevojenských).
 - 2) Zajištění vnitřního pořádku a soudržnosti.
 - 3) Spravedlnost a bezpečnost pro občany.
- Nemůže být **nikdy absolutní**, pouze relativní.
- Rozdílné přístupy na základě škol, teorií a paradigmat – vliv teorií MVZ.
- + Security vs. safety!

Security vs. safety (Brooks a Coole, 2020; Line a kol., 2006)

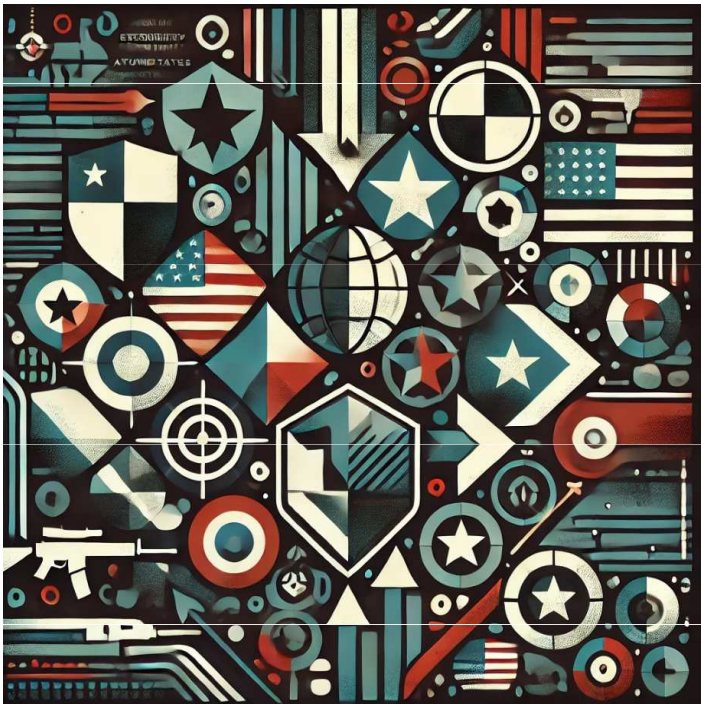
Aspect	Security	Safety
Intentionality	Protection against intentional acts	Protection from unintentional acts
Risk Management	Threat mitigation	Hazard management
Professional Focus	Crime prevention, national security	Accident prevention, public health
Conceptual Framework	International relations, state security	Engineering, public health
Overlap	Growing need for integrated risk management	Growing need for integrated risk management

Otázka č. 2: Jak globální změny ovlivňují bezpečnost?

- Změny v mezinárodním prostředí, jako je globalizace, unipolarita a vzestup teroristických sítí a nestátních aktérů (více v příslušné přednášce).

Bezpečnostní soutěž I (Eichler, 2009)

- Ústřední **pojem realismu**.
- Předpoklad, že všechny státy upevňují **svou** bezpečnost skrze relativní výhody (oproti absolutním v liberalismu) → „better be safe than sorry“.
- „Self-help system“.
- Obavy a strach > důvěra.

Bezpečnostní soutěž II (Eichler, 2009)

- Pojí se s typy systémů mezinárodní dělby moci.
 - Unipolarita, bipolarita, vyvážená multipolarita, nevyvážená multipolarita.
- **Balancing** (vyvažování), **bandwagoning** (pragmatické připojení k hegemonovi).
- Koncert velmocí 1815-1914 – vyvážená multipolarita.
- **Rovnováha sil**: jediná možnost míru (dle realistů).
- Role **odstrašení** (např. doktrína MAD).

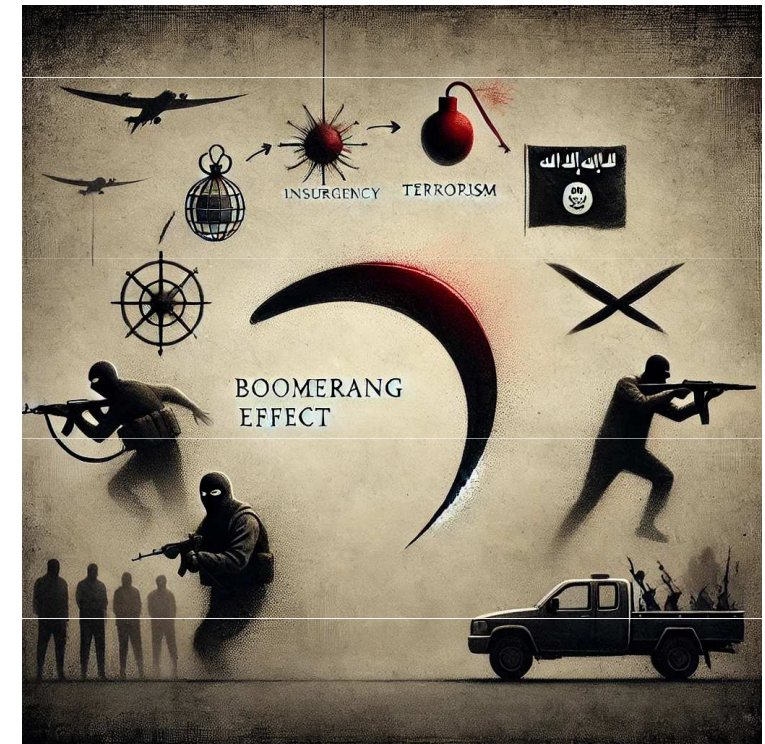
Bezpečnostní dilema (Eichler, 2009)

- Původně spjato s realismem, nyní **obecně užívaný termín**.
- Stát A začne zbrojit, není jasné, jestli zbrojí obranně nebo útočně → stát B ho dorovnává → stát A to vnímá jako oslabení své relativní pozice a přidává → spirála končící konfliktem nebo deeskalací.
- Role **teorie her** (vězňovo dilema, chicken game atd.) – simulace různých scénářů a statistické vyčíslení pravděpodobnosti.
- Z opačné výchozí pozice se bavíme o **bezpečnostní spolupráci**, jejímž projevem mohou být **bezpečnostní společenství** (např. USA a Kanada, ČR a SR apod.).

Proč bychom se měli zabývat konflikty a lidskou a národní bezpečností daleko od našich hranic?

Efekt bumerangu (Liotta, 2002)

- **Post-9/11** – předěl a naprostou prioritou se stává [do anexe Krymu a ruské invaze na Ukrajinu] válka proti terorismu (*war on terror*) → + **Counterinsurgency** (COIN) a **Insurgency**.
- + Debata **bezpečnost vs. svoboda** – rezonuje v kyber a informační bezpečnosti dodnes – *bulk surveillance* a Edward Snowden, GDPR apod.
- Nebezpečí a hrozby na **periferii** se v globalizovaném světě dostanou velmi snadno do „**centra**“ (rozdělení přinesl Leninův imperialismus + (neo)Marxismus).
- Pirátství, terorismus, obchod s lidmi, drogy apod.

Terorismus – definiční noční můra (Schmid, 2011)

- + **Konstruktivismus** + kritická BSS – **pojmy** se užívají za **určitým účelem** (politizace, sekuritizace).
- Velmi **zpolitizovaný** termín – *definition power*.
- 1982-2004 – definice terorismu od U.S. State Dpt. se změnila 7x.

<i>Characteristics</i>	<i>Conventional war</i>	<i>Guerrilla warfare</i>	<i>Terrorism</i>
Unit size in battle	Large (armies, corps, division)	Medium (platoons, companies, battalions)	Small (usually fewer than 10 persons)
Weapons	Full range of military hardware (air force, armour, artillery, etc.)	Mostly infantry-type light weapons but sometimes artillery pieces as well	Hand guns, hand grenades, assault rifles and specialized weapons, e.g. car bombs, remote-controlled bombs, barometric pressure bombs
Tactics	Usually joint operations involving several military branches	Commando-type tactics	Specialized tactics: kidnapping, assassinations, car-bombing, hijacking, barricade-hostages, etc.
Targets	Mostly military units, industrial and transportation infrastructure	Mostly military, police, and administration staff, as well as political opponents	State symbols, political opponents, and the public at large
Intended impact	Physical destruction	Mainly physical attrition of the enemy	Psychological coercion
Control of territory	Yes	Yes	No
Uniform	Wear uniform	Often wear uniform	Do not wear uniform
Recognition of war zones	War limited to recognized geographical zones	War limited to the country in strife	No recognized war zones. Operations carried out worldwide
International legality	Yes, if conducted by rules	Yes, if conducted by rules	No
Domestic legality	Yes	No	No

Zdroj: (Schmid, 2011, s. 69)

Precizovaná definice terorismu (Schmid, 2011, s. 86)

- „Terorismus je na jednu stranu doktrínou o předpokládané efektivitě speciální formy nebo taktiky donucovacího politického násilí generujícího strach. Na druhé straně je to konspirační praxe kalkulovaných, demonstrativních a násilných akcí bez legálních nebo morálních zábran cílící zejména na civilisty a nekombatanty vedený s cílem propagandistického, psychologického efektu na rozdílná publika a strany konfliktu.“

Otázka č. 3: Čí bezpečnost (by měla být prioritizována)?

- Debata o tom, zda by se BSS měly zaměřit na bezpečnost státu, nebo na bezpečnost lidí.
- CSS například prosazuje upřednostnění bezpečnosti jednotlivců a komunit před bezpečností států.
- V reálu ale spíše konvergence směrů (sektorů).

Dimenze (sektory) bezpečnosti (Eichler, 2009; Buzan a kol., 2005)

- Bezpečnost = vojenství → cca 80. léta 20. století – rozšíření a prohloubení pojmu – Kodaňská škola → sektory:
 - Vojenská bezpečnost.
 - Societální, politická, environmentální, ekonomická.
- **Sekuritizace** – řečový akt (pokračování **politizace**).
- Více viz následující přednáška.
- + Kritická bezpečnostní studia (Fierke, 2015): čím bezpečnost?
 - Role feminismu, postmodernismu, kritické teorie, marxismu apod.

MUNI FSS

Otázka č. 4: Co všechno už je bezpečnostní problém?

- Rozsah toho, co představuje bezpečnostní problém, se výrazně rozšířil.
- Současná bezpečnostní studia nyní zahrnují i hrozby, jako je kybernetická bezpečnost, organizovaný zločin, migrace a energetická bezpečnost.
- To ale neznamená, že tradičnější hrozby jako je válka by byly opomíjeny, či snad „vyřešeny“.

Válka I (Williams, 2018)

- *War, warfare.*
- Základní logika: kolektivní **násilí** za účelem dosáhnutí společného cíle.
- Římané: **občanská válka.**
- „sociální fakt“ napříč kulturami, ve kterých je tento jev hluboce zakořeněn
- + tzv. *warrior culture* (jedna) vs. *warrior traditions* (hodně) (Keegan, 2004).

Válka II (Williams, 2018)

– Kulturní přístup:

- Sociálně konstruovaná instituce (podobně jako manželství), jejíž podoba je utvářena danou kulturou a často ji i silně ovlivňuje.

– Právní přístup:

- Mezinárodní právo, Charta OSN (zákaz útočné války), principy vedení války (IHL) apod.

– Sociologický přístup:

- Válka jakožto transformační síla sociálních a politických pořádků.

– Politický přístup (nejpopulárnější):

- Bull (1977; další slide).
- Clausewitz: válka jakožto pokračování politiky jinými prostředky?
- ALE Keegan (2004) – to implikuje existenci států, válka tu byla ale daleko před vznikem států.

→ válka více než politika, je to vyjádření kultury.

Válka je:

- „...**organizované násilí prováděné politickými jednotkami proti sobě navzájem.**
- Násilí není válkou, pokud není prováděno ve jménu politického cíle.
- To, co **odlišuje zabíjení ve válce od vraždění**, je jeho **oficiální charakter** a symbolická odpovědnost jednotky...
- Stejně tak násilí prováděné ve jménu politické jednotky není válkou, pokud není namířeno proti jiné politické jednotce.
- **Násilí používané státem** při popravách zločinců nebo potlačování násilí, které je v rozporu se zákonem pirátů není válkou, protože je namířeno proti jednotlivcům.“ (Bull, 1977, s. 178 cit. dle Williams, 2018, s. 180)
- Stát má jako jediný aktér monopol na násilí – více v příslušné přednášce.

Válka nebo rivalita? (Vasquez, 1996)

- **Rivalita** – dlouhodobější **antagonistický vztah** mezi státy [entitami] charakterizovaný nepřátelstvím a obtížně řešitelnými spory.
- **Válka** – je **ozbrojeným konfliktem** mezi dvěma a více stranami typicky zahrnující použití vojenské síly. Je to **komplexní a multikauzální proces**, který znesnadňuje jednoznačné určení, zda se o válku jedná, či nikoliv.

Kvantitativní práh války (Seybolt, 2001)

- Institut SIPRI (Stockholm International Peace Institute).
- Datasetsy o konfliktech a válkách.
- Projekt *Correlates of War* (*Project MARS*).
- *Fatality thresholds* – 1000 padlých za rok (+ vícenásobné podmínky podle typu konfliktu).

Válka a mír (Eichler, 2009)

- Opakem války je **mír** = nejvyšší hodnota mezinárodního společenství (rovnováha, hegemonický, imperiální a mír ze strachu → realistické pojetí).
- Liberalistické pojetí – Immanuel Kant a možnost **trvalého míru** (to realisté odmítají).

Nové války (Mello, 2010 cit. dle Williams, 2018)

- Eroze státního monopolu na násilí → mj. rozostření rozdílu mezi **kombatanty** a civilisty (**nekombatanty**) + *Gerasimova doktrína*.
- Hnané spíše ekonomickými než politickými motivy – lze ale tyto rozlišit?
- Charakterizované **asymetrickými způsoby vedení boje** (prvky **nepřímé strategie** viz Zeman a kol., 2002) vč. kyberútoků, informačního působení a psyops, terorismu apod.
- Silná role **identity** (kultury apod. – velmi složitý fenomén).

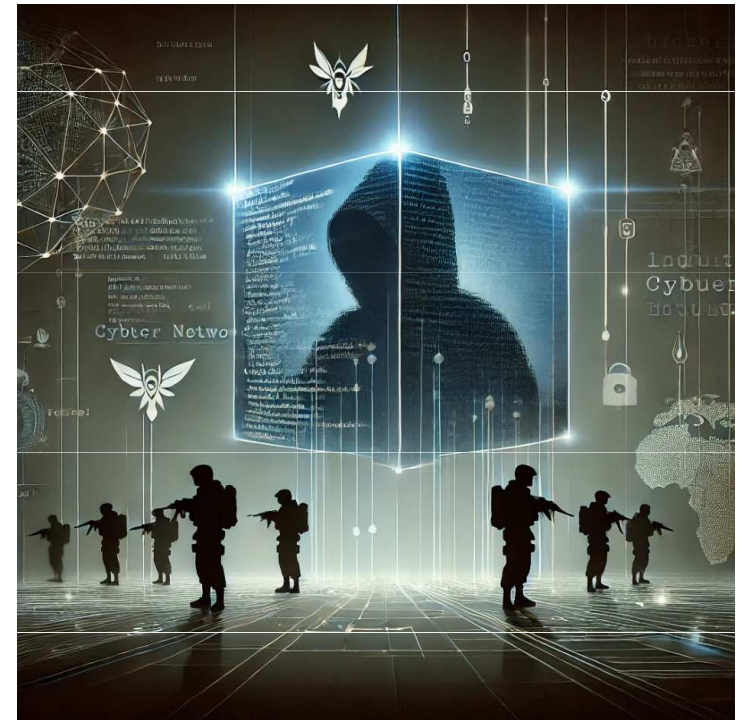
**Je konflikt na
Ukrajně válkou?**

**Je konflikt Izraele
a Hamásu válkou?**

**Je možná
kyberválka?**

Kyberválka?

- *Cyber War Will Not Take Place* (Rid, 2013)
 - Lpění na úzkém vymezení termínu násilí.
 - Kód nikoho nezabije – a když ano, jedná se o efekt prvního řádu, nebo druhého/třetího?
- *Cyber War Will Take Place* (Stone, 2013)
 - Válečné akce nemají mnohdy za cíl pouze eliminovat nepřítele, ale rozbít systémy řízení, infrastrukturu apod.
 - Kritika neschopnosti **bezpečnostní komunity** se shodnout na základních termínech násilí, použití síly apod. → válka, nebo sabotáž?
 - + efekty druhého a třetího řádu.

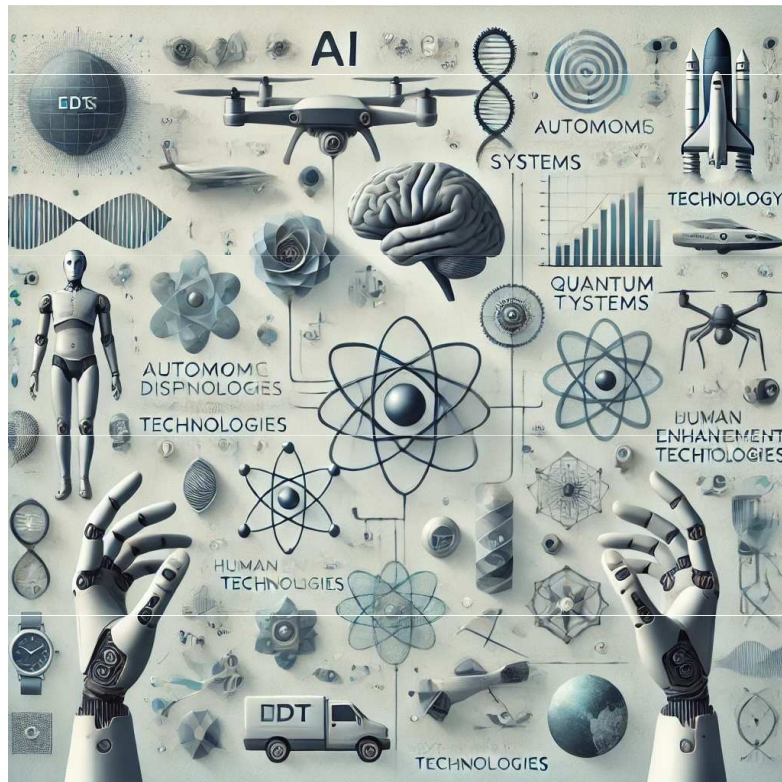
Kyberterorismus?

Vigilantismus (Bateson, 2021)

- „extralegální **prevence**, **vyšetřování** nebo **trestání přečinů**... zahrnuje aktivity mimo sociopolitický systém, které tento systém mají za cíl ochránit proti subverzi“ (s. 923).
- Je to spíše chování a praxe než ideologie nebo identita (pokud nejste Batman).
- Problematika definic – často si protiřečí.
- Opět **spjaté s konceptem moci**.

Emerging and disruptive technologies (EDTs; NATO)

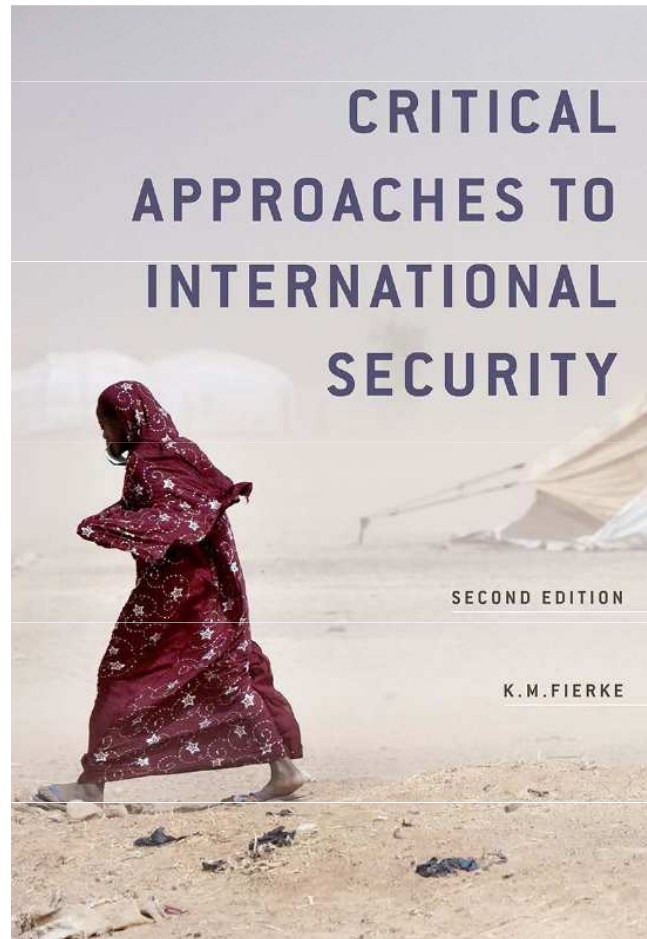
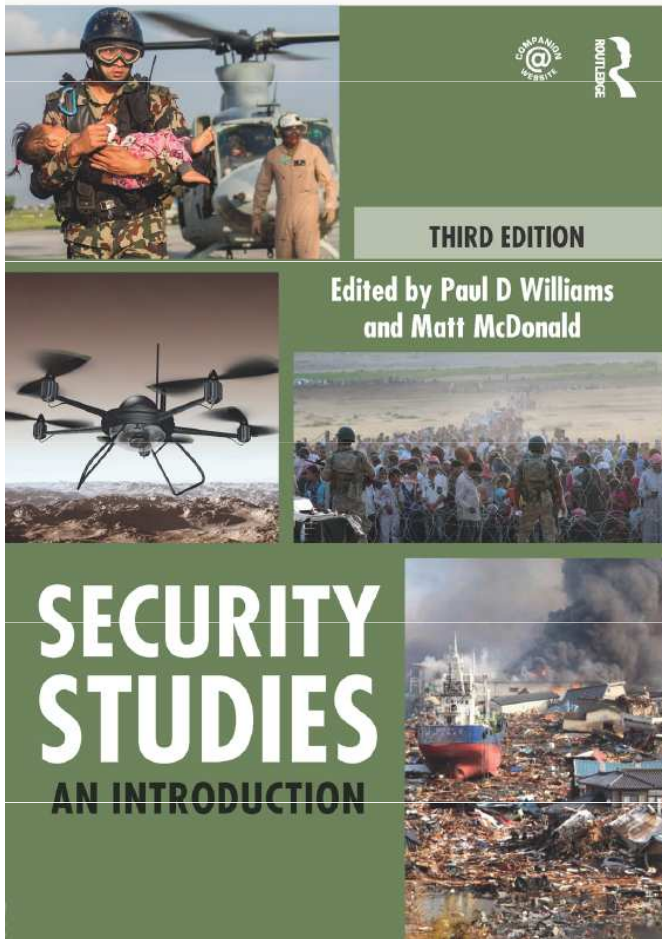
- artificial intelligence (AI)
- autonomous systems
- quantum technologies
- biotechnology and human enhancement technologies
- space
- hypersonic systems
- novel materials and manufacturing
- energy and propulsion
- next-generation communications networks

**+ Další a další (interdisciplinární pojmy) jako je např.
kapitalismus dohledu (*surveillance capitalism*) apod.**

Otázka č. 5: Jak by měla probíhat governance bezpečnosti?

- K tomu se dostaneme příště v přednášce o státní moci, jejím narušování nestátními aktéry a obecně o problematice vládnutí ve fyzickém i kybernetickém prostoru.

Reference

- Bateson, Regina. 2021. The politics of vigilantism. *Comparative Political Studies*, 54(6), 923-955.
- Bull, Headley. 1977. *The Anarchical Society* (London: Macmillan).
- Buzan, Barry a kol. 2005. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií. 268 s.
- Brooks, David J., a Michael Coole. 2020. “Divergence of Safety and Security.” In , 63–73. https://doi.org/10.1007/978-3-030-47229-0_7.
- Eichler, Jan. 2009. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál.
- Fierke, K. M. 2015. *Critical Approaches to International Security*. Cambridge: Polity Press
- Keegan, John. 2004. *A History of Warfare*. Vintage
- Line, M.B., O. Nordland, L. Røstad, a I.A. Tøndel. 2006. “Safety vs. Security?” In *Proceedings of the 8th International Conference on Probabilistic Safety Assessment and Management, PSAM 2006*.
- Liotta, Peter H. 2002. Boomerang effect: The convergence of national and human security. *Security Dialogue*, 33(4), 473-488.
- Rid, Thomas. 2013. *Cyberwar will not take place*. Oxford University Press.
- Stone, John. 2013. Cyber War Will Take Place! *Journal of Strategic Studies*, 36(1), 101-108, DOI: 10.1080/01402390.2012.730485
- Seybolt, Taylor B. 2002. Appendix 1C. Measuring violence: an introduction to conflict data sets. SIPRI yearbook.
- Schmid, A. P. 2011. The definition of terrorism. In *The Routledge handbook of terrorism research* (str. 39-157). Routledge.
- Marsili, Marco. 2019. The War On Cyberterrorism. *Democracy and Ssecurity*, 15 (2), 172-199.
- Vasquez, John. 1996. Distinguishing Rivals That Go to War from Those That Do Not: A quantitative Comparative Case Study of the Two Paths to War. *International Studies Quarterly*, 1996 (40), 531-558.
- Zeman, Petr. 2002. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Ústav strategických studií Univerzity obrany.

Děkuji za pozornost!

– Dotazy? (jkleiner@mail.muni.cz)